

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ “ЦЕНТР НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ІНІЦІАТИВ”

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ “МОЛОДІЖНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЧИНАЮЧИХ ЛІДЕРІВ”

ЛЮДИНА, ПРАВО, ДЕРЖАВА: ПРАВОВІ ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМІРИ

ЗВІРНИК НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

15 ТРАВНЯ 2026 РОКУ

М. ВІННИЦЯ

УДК 34:316.6:342.7

л54 Людина, право, держава: правові та соціально-психологічні виміри: зб. матеріалів наук. практ. конф. (м. Вінниця, 15 травня. 2026 р.): Громадська Організація «Центр Науково-Дослідних Ініціатив.», Вінниця: «ГО ЦНДІ» 2026.

Збірник містить наукові розробки науковців, представників практичних підрозділів Національної поліції та інших правоохоронних органів, докторантів, аспірантів та здобувачів вищої освіти, присвячені дослідженню теоретичних і прикладних аспектів розвитку взаємодії органів публічної влади та правоохоронних органів

Матеріали викладені в авторській редакції з незначними коректорськими правками.

Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори.

Електронна копія матеріалів круглого столу безоплатно розміщується у відкритому доступі на сайті Громадської організації «Центр Наукового-Дослідних Ініціатив» у розділі «Архів наукових заходів», сторінка «Збірники наукових заходів» <https://gocsri.com/index.php/index/uk/index>

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Голова редакційної колегії

Зінченко Людмила Петрівна - засновник Громадської організації «*Центр Науково-Дослідних Ініціатив*»

Заступник голови редакційної колегії

Байцур Катерина Юріївна - співзасновник Громадської організації «*Центр Науково-Дослідних Ініціатив*»

Члени редакційної колегії:

Василенко Віктор Михайлович- перший проректор Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Музичук Олександр Миколайович- проректор Харківського національного університету внутрішніх справ, заслужений юрист України, доктор юридичних наук, професор

Невядовський Владислав Олегович - учений секретар секретаріату Вченої ради, доктор юридичних наук, доцент

Іванцов Володимир Олександрович - кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративної діяльності

Чишко Катерина Олександрівна - кандидат юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем наукового забезпечення правоохоронної діяльності та якості підготовки кадрів

Статівка Олена Олександрівна – завідувач кафедри мовної підготовки, кандидат педагогічних наук, доцент

Ляска Оксана Петрівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та педагогіки

Тур Кіра В'ячеславівна,

здобувач вищої освіти 2-го курсу ФПФОДР НПУ

Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівний: Логінова Марина Вікторівна,

викладач кафедри цивільно правових дисциплін

Дніпровського державного університету внутрішніх справ

ПЕНСІЙНЕ ПРАВО В СИСТЕМІ ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Пенсійне право в системі права соціального забезпечення посідає центральне місце, оскільки саме через нього держава реалізує одну з базових конституційних гарантій право людини на соціальний захист у старості, у разі втрати працездатності та в інших випадках, визначених законом. В українському правопорядку ця основа прямо закріплена у статті 46 Конституції України, яка відносить пенсійне забезпечення до змісту права на соціальний захист і встановлює, що пенсії та інші виплати, які є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя не нижчий за прожитковий мінімум, установлений законом.

У системному розумінні право соціального забезпечення охоплює сукупність правових норм, що регулюють надання людині матеріального забезпечення і соціальних послуг у разі настання соціальних ризиків. Одним із таких базових ризиків є старість, а також інвалідність і втрата годувальника, тому пенсійне право закономірно входить до структури цієї галузі. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування

закріплюють загальні засади соціального страхування, а спеціальний Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» деталізує саме пенсійні відносини [3, с.131].

Предмет пенсійного права становлять суспільні відносини, що виникають у зв'язку з формуванням, призначенням, перерахунком, виплатою та захистом пенсій. До них належать відносини щодо участі особи у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, обліку страхового стажу, визначення заробітку для обчислення пенсії, встановлення права на пенсію за віком, по інвалідності чи у зв'язку з втратою годувальника, а також процедурні відносини щодо звернення до органів Пенсійного фонду та оскарження їхніх рішень [1, с.187].

Метод правового регулювання пенсійного права поєднує імперативні й соціально-захисні засади. З одного боку, держава чітко визначає умови призначення пенсій, види пенсійних виплат, порядок обчислення стажу, компетенцію органів Пенсійного фонду та джерела фінансування; з іншого ці норми спрямовані на гарантування і відновлення соціальної справедливості стосовно осіб, які внаслідок віку або втрати працездатності потребують матеріальної підтримки. Саме тому в пенсійному праві переважає публічно-правовий елемент: сторони не є рівними у класично цивілістичному розумінні, адже держава через уповноважені органи реалізує владні повноваження, одночасно будучи зобов'язаною забезпечити людині мінімум соціальної безпеки, гарантований Конституцією [2, с.176].

Особливе місце пенсійного права в системі соціального забезпечення пояснюється також його внутрішньою структурою. Воно охоплює норми про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, норми про окремі спеціальні пенсійні режими, а також норми про державне пенсійне забезпечення окремих категорій осіб. Базовим актом для більшості громадян є Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», однак поряд із ним

продовжують діяти й інші нормативні акти, зокрема Закон України «Про пенсійне забезпечення» та Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» [5, с.133].

За своїм змістом пенсійне право виконує не лише компенсаційну, а й гарантійну функцію. Воно покликане частково замінити людині втрачений заробіток або інше джерело існування після настання юридично значущих обставин — старості, інвалідності чи смерті годувальника. Разом із тим пенсія в сучасному праві України розглядається не як благодійна допомога, а як форма реалізації конституційного права та наслідок участі особи в системі соціального страхування або належності до категорії, яка має спеціальний правовий статус. Конституційний Суд України неодноразово підкреслював, що право на соціальний захист, у тому числі пенсійне забезпечення, пов'язане з людською гідністю та не може тлумачитися звужено, коли йдеться про основне джерело існування людини [2, с.177].

Важливою ознакою пенсійного права як елемента права соціального забезпечення є його принципова орієнтація на загальнообов'язковість, солідарність і законність. Загальнообов'язковість означає, що пенсійне страхування має охоплювати широке коло застрахованих осіб; солідарність полягає в перерозподілі коштів між поколіннями та категоріями застрахованих; законність у тому, що право на пенсію, її умови та обсяг можуть визначатися лише законом, а не довільними адміністративними рішеннями. Саме ці принципи відрізняють пенсійне право від приватноправових механізмів накопичення коштів: у центрі тут перебуває не договірна свобода, а публічна гарантія соціальної захищеності особи.

Не менш важливим є співвідношення пенсійного права з іншими інститутами права соціального забезпечення: допомогам, соціальними послугами, пільгами, страховими виплатами у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю чи безробіттям. На відміну від більшості допомог, пенсія зазвичай має

довгостроковий, а нерідко й довічний характер, ґрунтується на спеціально встановлених юридичних фактах та часто залежить від страхового стажу й заробітку. Водночас усі ці інститути об'єднує спільна мета захист людини від соціального ризику [4, с.66].

Отже, пенсійне право в системі права соціального забезпечення слід розглядати як один із її базових, системоутворюючих інститутів, що має власний предмет регулювання, спеціальні принципи, розгалужене нормативне підґрунтя та безпосередній конституційний зв'язок із правом людини на соціальний захист. Його значення полягає в тому, що саме через норми пенсійного права держава юридично оформлює обов'язок матеріально підтримувати особу в періоди, коли вона об'єктивно не може забезпечувати себе самостійно або втратила годувальника.

Список використаних джерел:

1. Бориченко К.В. Юридичний механізм забезпечення права на соціальний захист : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.05 / Одеса, 2020. 452 с.
2. Логінова М. В. Зміст принципу поєднання гласності та можливості її обмеження в цивільному судочинстві. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції (ДДУВС, 12.12.2023) 2023р. 175-178с.
3. Людера Д. В., and К. Р. Резворович. Особливості використання електронних доказів у Цивільному процесі. *Практичні та теоретичні питання розвитку науки та освіти: матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 29-30 серпня 2025 року.*—Львів: Львівський науковий форум, 2025. 131-133с.
4. Право інтелектуальної власності : підручник / О. С. Юнін, К. Р. Резворович, М. П. Юніна та ін. - Дніпро : ДДУВС, 2025. - 148 с.

5. Шалієвська Л. І. До питання про сутність пенсійного забезпечення населення України. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. Львів, 2018. Вип. 1. С. 130–140.